

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ - ΛΕΠΤΑΙΣΘΗΣΙΑ (ΜΕΡΟΣ Α')

Μια ξεχωριστή **ανθρώπινη ικανότητα να διακρίνει το ωραίο και την ευγένεια**. Είναι η ιδιότητα των **αισθητικά καλλιεργημένων ανθρώπων**. Όταν η λεπταίσθησία βρίσκεται σε υψηλό βαθμό τότε η **ποικιλία των επιλογών είναι πολύ μεγάλη**. Άρα έχουμε ένα «πλάτεμα» του εαυτού, πολύ πέραν από τα συνήθη όρια εκείνων, που στηρίζονται στην απολυτότητα των νοητικών ικανοτήτων. Παρέχεται **μεγαλύτερος βαθμός ελευθερίας και διευρυμένη γόνιμη επιφάνεια στη σκέψη, τα συναισθήματα, αλλά και στις πράξεις του κάθε ανθρώπου**. Είναι ο ουσιαστικός παράγοντας καλλιέργειας και ανάπτυξης, αλλά και συν-κίνησης, όπως και **ενεργοποίησης του «εσωτερικού μας κόσμου»**. Είναι ο **πιο βασικός συντελεστής στη παραγωγή ανθρώπινης προσωπικής «ενέργειας»**. Είναι έμφυτη ιδιότητα, αλλά κυρίως αναπτύσσεται με τη συνεχή και **διαλεκτική εμπειρία και καλλιέργεια**.

Η **ζωή του ανθρώπου είναι το ύψιστο αγαθό**. Χωρίς αυτό το δώρο τα πάντα θα ήταν στο μηδέν. Το βασικό μέλημα του ανθρώπου, ως έμβιου όντος είναι η **αυτοπροστασία του και αυτοσυντήρηση**, όπως στη γενική περίπτωση η **επιβίωση και διαίωσις του ανθρώπινου γένους**. Πρώτα λοιπόν από όλα η επιβίωση, άρα οι ανάγκες τροφής, ασφάλειας και η διαίωσις του είδους. Αυτά όσο πρωταρχικά και αν είναι, διαφέρουν απλά ως προς την ποιότητα και μόνον, από τις αντίστοιχες βιοτικές ανάγκες των άλλων έμβιων όντων.

Τα κύρια χαρακτηριστικά που κάνουν τον άνθρωπο ξεχωριστό όν αρχίζουν από εδώ και πέρα. **Εκεί αρχίζει το στάδιο της ανθρωπότητας**. Εκεί είναι ουσιαστικά και το φανερό έργο της αγωγής, που όπως γνωρίζουμε ταυτίζεται με την ανάπτυξη **ανθρώπινης συνείδησης**. Τότε ο άνθρωπος επιζητάει ποιοτικές διαφορές προς όλες τις κατευθύνσεις ανάπτυξής του. Στη φάση αυτή ενεργοποιείται ο **νοητικός και συναισθηματικός χώρος του**. Τότε αρχίζει να «ορέγεται» για μάθηση. Να γνωρίσει το «γιατί» των φαινομένων, να αναζητήσει σχέσεις μεταξύ τους και να βγάλει λογικά συμπεράσματα.

Αυτά τα στοιχεία συμβάλλουν φυσικά, και στη ποιοτική βελτίωση των απαιτήσεων των αρχέγονων βασικών ζωικών αναγκών του. Αλλά ταυτόχρονα όμως τον οδηγούν σε άλλους άγνωστους πριν χώρους και συναισθήματα, τα οποία του δημιουργούν νέους ορίζοντες, οι οποίοι με τη σειρά τους απαιτούν νέα χαρακτηριστικά για εκμετάλλευση. **Αυτή η διαλεκτική σχέση όρεξης για μάθηση νέων θεμάτων και ανάπτυξης νέων ικανοτήτων δημιουργούν μια ατελεύτητη πορεία ανάπτυξης και προόδου** (άλλοτε με θετικό πρόσημο και δυστυχώς άλλοτε με αρνητικό). **Η ανθρώπινη ψυχή αρέσκεται στο γνωστό, αλλά γρήγορα το συνηθίζει και αναζητάει το φρέσκο, από αυτό τρέφεται καλύτερα**. Αυτή η **αέναη τάση δημιουργεί την αγχίνια, τη μεγάλη ετοιμότητα του ανθρώπινου πνεύματος**.

Η μία διάσταση είναι η εξέλιξη της λογικής δεινότητας του εγκεφάλου, για την οποία θα μιλήσουμε στο επόμενο πόνημα. Η άλλη διάσταση που παράλληλα αναπτύσσεται είναι η ανάπτυξη του **αισθητικού και συναισθηματικού χώρου του εγκεφάλου**. Αυτό που ονομάζουμε, συμβατικά, χώρο της «καρδιάς». Όπως η λογική του ανθρώπου είναι ένα χάρισμα, που είναι δυνατόν και πρέπει να εξελίσσεται συνεχώς, έτσι και ο **συναισθηματικός κόσμος του εγκεφάλου μπορεί και πρέπει με διαρκή προσπάθεια να αναπτυχθεί όσο το δυνατό περισσότερο**.

Ο οδοδείκτης εδώ είναι το **ωραίο**, όπως και οι λοιπές κατηγορίες του κάλλους, το υψηλό, το χαριτωμένο, το τραγικό κλπ. Οι λεπτές συγκινήσεις που νοιώθει η ανθρώπινη ψυχή, όταν συναντά ή βρίσκεται κοντά στο να κατακτήσει είτε το ωραίο, είτε το κάλλος γενικότερα αναπτύσσουν τη **βουλητική ενέργεια του ανθρώπου για μεγαλύτερη προσέγγιση στην κατάσταση που του επιφυλάσσει κάθε φορά η αισθητική εμπειρία**. Ταυτόχρονα μια **επιθυμία να γνωρίσει** εκείνο το στοιχείο, που το συγκινεί και να το κατακτήσει ολοκληρωτικά **το φέρνει πιο κοντά στο αντικείμενο του πόθου του**. Έτσι αναπτύσσεται και η **γνωστική ικανότητα του ατόμου**, γιατί ένα κίνητρο και ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον το ωθεί και το έλκει προς το αντικείμενο λατρείας και πάθους. **Χέρι -χέρι λοιπόν αισθητικό και γνωστικό ενέργημα ξανοίγουν νέους χώρους ενδιαφέροντος και ευδαιμονίας**. **Όσο μάλιστα πιο «καθαρή αισθητική αξία» έχει το αντικείμενο ενδιαφέροντος, τόσο πιο πλατύτερη και ποιοτικά καλύτερη είναι η απόλαυση που νοιώθει ο άνθρωπος**.

Η **«καθαρή αισθητική αξία»** ότι το αντικείμενο δεν παραπέμπει την ανθρώπινη ψυχή σε κάποιο παρεπόμενο ενέργημα ή προσδοκία, πχ την πρόκληση κάποιας νέας επιθυμίας, όπως συμβαίνει στην περίπτωση που «εσκεμμένα» δημιουργείται μια πρόκληση για ευτελέστερο αποτέλεσμα.

Η **ευαίσθησία** κάνει πιο πλούσιο τον συγκινησιακό χώρο του ατόμου, γιατί ανοίγει πολλές πτυχές με δυνατότητα λήψεως ερεθισμάτων. Έτσι καθώς ξανοίγεται ο κόσμος που μας περιβάλλει και το ανθρώπινο περιβάλλον τόσο ένα πλάτεμα του εαυτού μας, **πολύ ευεργετικό για μας αναπτύσσεται**. Δημιουργούνται περισσότερα ερεθίσματα, έχουμε περισσότερες επιλογές για αντίστοιχα ενεργήματα και

τελικά ο κόσμος μας γίνεται **πιο ευρύχωρος, πιο άνετος αλλά και πιο αληθινός**. Το αντίστοιχο συναίσθημα είναι **πιο ευχάριστο**, άρα είμαστε μέσα στο χώρο του **ωραίου και της ευεξίας, κοντολογίς της ηδονής και της ευτυχίας**.

Λέγεται ότι και αν ακόμη γυρίσει κάποιος όλο τον κόσμο και δεν απολαύσει το ωραίο τότε δεν έχει ζήσει πραγματικά τη ζωή του. Αλλά και όλο τον Κόσμο να περπατήσει αν δεν έχει το ωραίο μέσα του δεν πρόκειται να το βρει πουθενά. Αυτό σημαίνει ότι ο άνθρωπος πρέπει σταδιακά να καλλιεργήσει το ενδιαφέρον για το ωραίο, να αναπτύξει κώδικα ομορφιάς στο εσωτερικό του, ώστε να μπορεί να το αναγνωρίζει, όταν θα το συναντά μπροστά του. **Άλλως και μέσα σε ανθώνα να βρίσκεται και μπροστά στο ωραιότερο έργο τέχνης εκείνο δεν θα του «ανταποκρίνεται»! Απλούστατα είναι η ανθρώπινη ψυχή που «βλέπει» και αναγνωρίζει σύμφωνα με το δικό της πλούτο του λεξιλογίου της.**

Πολλοί, έχουν το τάλαντο της ευαισθησίας από τη «φύση» τους αναπτυγμένο. Αυτό σημαίνει ότι ακόμη και η κληρονομικότητα επηρεάζει το βαθμό λεπταίσθητης συμπεριφοράς. **Φαίνεται να είναι σωστή η άποψη αυτή.** Επίσης σπουδαίος παράγοντας είναι και η νηπιακή και παιδική εμπειρία που λαμβάνει ο άνθρωπος, γιατί πραγματικά «χαράσσεται» στον χαρακτήρα του το κάθε τι που βιώνει. **Παρά ταύτα, όμως ποτέ δεν είναι αργά για μια ουσιαστική καλλιέργεια.** Ο ανθρώπινος εγκέφαλος, όπως μας λένε οι ειδικοί επιστήμονες, πάντοτε αναπτύσσεται και «μαθαίνει». **Όταν μάλιστα συντρέξουν και λόγοι γνωστικού και ηθικού ενδιαφέροντος, τότε δημιουργείται το κατάλληλο αμάλγαμα συναισθημάτων, οπότε κορυφώνεται το ενδιαφέρον και για την ατέλειωτη αναζήτηση της απόλαυσης από τα αισθητικά ερεθίσματα.**

Είναι τόσο μάλιστα ισχυρά τα κίνητρα για μια τέτοια αναζήτηση που ανανεώνουν συνεχώς κάθε παρεμφερή επιθυμία. Τόσο μεγάλες είναι οι συγκινήσεις που παίρνει η ψυχή μας, ώστε κατά τη διάρκεια του αντίστοιχου ενεργήματός μας ξεχνάμε κάθε άλλη όχληση. Είναι η φάση **της διασκέδασης**, που πήρε αυτή τη σημασία από το ό,τι με αντίστοιχα ενέργημα διασκορπίζονται (σκεδάννυμι, το ρήμα) οι στενοχώριες, που μας περιορίζουν την άνεση που θα θέλαμε. Αυτός είναι και ένας από βασικούς σκοπούς της **αισθητικής απόλαυσης** (προσοχή! όχι της αισθησιακής απόλαυσης, με την οποία υπάρχει αρκετά μεγάλη διαφορά, κυρίως ποιοτική και διάρκειας).

Θα ήταν, κατά την άποψή μας λάθος αν την ευαισθησία και την λεπταίσθησία την περιορίζαμε μόνο στην απόλαυση των έργων τέχνης στη γενική περίπτωση. Και βεβαίως αυτός μπορεί και πάλι ο καθарός αυτοσκοπός της τέχνης. Όμως η τέχνη έχει ένα πολύ πλατύτερο και πολύ ευεργετικό ρόλο. **Διαπλάσσει ανθρώπινους χαρακτήρες. Είναι πλαστοουργός η κύρια ιδιότητα της Τέχνης.** Η Τέχνη έχει ένα **βαθμό ελευθερίας** που δεν έχουν ούτε η λογική ούτε και η ηθική. Η Τέχνη έχει ένα μεγάλο «όπλο» που τα άλλα δύο ενεργήματα της λογικής και ηθικής διαδικασίας δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν σε μεγάλο βαθμό. **Έχουν τη δυνατότητα του «παιχνιδιού».**

Και δεν εννοούμε εδώ το παιγνιώδες παιχνίδι, που είναι η μεγάλη απόλαυση του παιδικού παιχνιδιού. Μιλάμε για το **παραγωγικό παιχνίδι**, με το οποίο μπορούμε να προσομοιώσουμε καταστάσεις που δεν μπορούμε να τις έχουμε στην πράξη. Ας αφήσουμε στην άκρη τα κάθε είδους έξω από την καλλιέργειας παιχνίδια που «παιζονται» εις βάρος μας και πίσω από τις πλάτες μας και μάλιστα πολλές φορές είναι και «βρώμικα», ξέρετε τι εννοώ. Μακριά από μας κάθε τέτοια σκέψη.

Η Τέχνη, λοιπόν, μπορεί, και μάλιστα με **καλλιτεχνική άδεια**, να δοκιμάσει «παίζοντας» καταστάσεις που είναι πιθανές ή και απίθανες ακόμη και να βρει αποτελέσματα που δεν δυνατόν με τη πρακτική μεθοδολογία να επιτευχθούν. **Είναι η δημιουργικότερη πλευρά του ανθρώπινου πνεύματος.** Είναι παράλληλα ελαφρώς παρεξηγημένη, γιατί το παιχνίδι δεν θεωρείται το ίδιο «σοβαρό», όπως η λογική επεξεργασία. Επίσης και θεωρήθηκε ως «μίμηση» πράξεως, άρα όχι αυθεντική ενέργεια (άποψη του Πλάτωνα, ο οποίος μάλιστα θεωρούσε και τον φαινόμενο κόσμο, ως αντίγραφο του κόσμου των ιδεών. Άρα ως μίμηση η τέχνη του εξωτερικού κόσμου είναι μίμηση της μίμησης, δηλαδή αναξιόπιστη. Εκείνος όμως θεωρείται ο ίδιος ένας από τους μεγαλύτερους καλλιτέχνες» που ανεδείχθησαν ποτέ και μάλιστα κατατάσσεται στους μέγιστους ποιητές όλων των εποχών).

Παρά ταύτα η Τέχνη θεωρείται πλέον **απόλυτα ισότιμη και μάλιστα στην αναζήτηση του κάθε νέου παίζει τον πρωταρχικό ρόλο.** Σήμερα μιλάμε πάντοτε για **τέχνη και επιστήμη μαζί.** Η μία καλύπτει τις αδυναμίες της άλλης. Πιο συγκεκριμένα στις τελικές φάσεις τόσο του γνωστικού ενεργήματος όσο και του ηθικού, λόγω ακριβώς των πολύπλοκων επιλογών και των πολλών διλημάτων και της **αποδεδειγμένης πλέον ασάφειας και προσδιορισμού της απόλυτης αλήθειας η τέχνη παίζει τον τελικό ρόλο.** Υπάρχει εξάλλου και η άποψη ότι η Τέχνη και ειδικά ο μύθος ο δημιουργικός που χρησιμοποιεί, μέσα στις φαινομενικές αναλήθειες κρύβονται και «λέγονται» οι μεγάλες αλήθειες. [ας μη ξεχνάμε

ότι η ανθρωπότητα έχει διαπαιδαγωγηθεί με «μύθους» και σύμβολά (Ιλιάδα - Οδύσσεια, Παλαιά Διαθήκη)].

Πέρα όμως από όλα τα παραπάνω το θέμα της **αισθητικής καλλιέργειας** είναι **βασικότατο στοιχείο για τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων μελών μιας Κοινωνίας**. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι τα τελευταία τριακόσια χρόνια έχουν λάβει τεράστιες μεταβολές στον Κοινωνικό ιστό και στη φιλοσοφία που τον αναπτύσσει τότε πολύ εύκολα μπορούμε να δούμε ότι **η «ευρύτερα» θεωρούμενη αισθητική καλλιέργεια είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει όσο κανένας άλλος τις κοινωνικές σχέσεις μας**.
Συνέχεια στο επόμενο

Δημήτρης Μπάκας
01 Φεβ. 2024